PROTIALKOHOLICKÝ OBZOR

25, 1990, 5, s. 309 – 317

O ALKOHOLISMU

T. G. MASARYK

Text přednášky proslovené v Dělnickém domě ve Vsetíně dne 11. IX. 1905

Na cestách životem, zeměmi a kraji nalezl jsem zemi nad míru podivnou – tam totiž, a to bylo to podivné, lidé požívají jed. Viděl jsem tam zvláštní továrny, které vyráběly jed ve velkém a zvláštní zase závody menší, kde se tento jed prodával v malém a hned zase užíval. Jak jinde kupci mají nápisy: Zde se prodává cukr, káva atd., v té zemi vidíte nápisy: Zde si může člověk lacino koupit nedokrevnost, souchotě, nemoci duševní, padoucnici, zde se prodává chudoba, zde se prodává mor, cholera, tyfus. To jsou jistě divné nápisy! A ještě divnější: Zde se člověk může stát hloupým, jinde dokonce: zde může zblbnout, zde může se stát bezcitným, hrubým a surovým.

Všechny tyto místnosti jsou hojně navštěvovány. A nejen to: v té zemi vláda ještě vybírá peníze, velké peníze ve formě daní, církev, její nejvyšší a nejbohatší honostáři také ten jed vyrábějí. Trůn a oltář spočívají na tomto jedu! Mnoho spotřebují toho jedu i při slavnostech národních, vlasteneckých. A nejvíce bylo mně podivno, že ani církevní a náboženské slavnosti se bez tohoto jedu neobejdou. Ohromná procesí táhnou z celého kraje prý k panence Marii. Hledím, lid ne že by se modlil, že by byl nábožný a vážný – naopak vidím, jak je rozjařen tím jedem, jak se strhnou hádky, vidím kolem chrámu samou nečistotu, nezdravotu, až z té nečistoty umírají...

To jest přece nad míru divné! Tážete se: „Co pak je to?" Tu slyšíte výklad: Ja, pane, takové procesí je jen na oko procesím křesťanským, máme křesťanské názory jen na oko, ve skutečnosti máme jiné náboženství, my máme tři bohy, jsme mnohobožci, máme zvláštní svou trojici: jeden bůh je víno, voda sluneční, druhý je voda vařené pivo a konečne voda ohnivá, to je duch, pravý duch, spiritus. Takovou to zvláštní trojici to máme: duch je hlavní bůh a všichni ti bohové nejsou neviditelní, můžeš si je koupit a můžeš je přijímat...

Takové a podobné doplnění by napsal Komenský do svého Labyrintu, kdyby pozoroval novodobý alkoholismus a kultus toho ducha, spiritusu, alkoholu ve všech formách:

1. Spotřeba alkoholu jest, to vidí každý, všude v civilisovaných státech ohromná. Např. v Rakousku se vydává ročně za různé lihoviny nejméně 14 set mil. korun. To jest skoro tolik, kolik celý budget obnáší. Mnohem více, než se vydá na vojsko, dvakrát tolik. A teď si povážit, že nejsou jen výdaje, které se dají za lihoviny přímo, nýbrž, nepřímo snad ještě jednou tolik se vydává nemocemi a různými jinými následky pití. V Německu vydávají se ročně tři miliardy marek za alkohol, značně více, než obnáší říšský budget.

Celá potrava – a já udávám statistiku německou, poněvadž je pečlivá – stojí něco

přes 13 tisíc milionů marek, z toho jde skoro jedna třetina na lihoviny. Na obilí a zemáky se vydává jen trochu více než za lihoviny, něco přes 3 tisíce milionů, za maso celkem přes 13 set milionů, za máslo a mastnosti něco přes 18 set milionů, za ovoce, ovocné šťávy a konservy 1000 milionů atd. Za pivo 1575 milionů, za kořalku 700 mil. a víno 500 milionů. Teda 13 tisíc milionů za potraviny celého Německa a v tom skoro jedna třetina za alkohol.

V Německu dělník ženatý vydá za pití z toho, co vydělá 7 – 9 %, neženatý mnohem více, 14 – 22 %. Při výrobě alkoholu asi každý čtrnáctý dělník jest zaměstnán, a z obilí na výrobu alkoholu se spotřebuje asi jedna čtvrtina, podobně v zemích jiných. Tedy spotřeba lihovin, v tom není nejmenší pochybnosti, ohromná.

2. Lidé ve starší době vždycky pili, ale pili bohatí, pili jednotlivé třídy, pilo se o některých slavnostech, ale že by se pilo pravidelně, abych to řekl systematicky jako teď, aby pil každý, muž, žena, ba i už děti, toho nebývalo, to teprve pozvolna se vyvíjí tou měrou, kterou vyrábění alkoholu se zdokonalilo moderními stroji. Vždyť alkohol ještě v 17. století se prodával v apatykách, ze kterých se pak dostal do hospod. Teprve od 17. století, ale zejména od 19. století, tím že destilace byla velmi usnadněna, kořalka stala se pitím národním.

Ale sotva, že kořalka zavládla, pivo se hlásilo o prvenství. Opět vynálezy chemické, zlacinělá doprava atd., to všechno umožnilo, že od polovice 19. století pivo se stalo druhým nápojem národním. A tak lze vysvětliti to, že pořád pokrokem industrie přibývalo alkoholismu, rozuměj, toho systematického toho stálého, obecného pití ne jednotlivých tříd, nýbrž všeho lidu a všech vrstev.

Posud alkoholismu přibývá stále, jak máme statistické doklady, ve všech zemích, jen v některých málo zemích v novější době alkoholismu ubývá hnutím protialkoholickým.

V letech 1896 – 1900 připadá na člověka litrů absolutního alkoholu, docela čistého, vypitého v různých nápojích: ve Francii 21.25, Belgii 15.17, Švýcarsku 14.10, Itálii 13.77, Německu 10.76, Anglii 9.97, Rakousko-Uhersku 6.33, Nizozemsku 5.76, Sev. Americe 5.68, Rusku 3.06, Norsku 2.50. Jak řečeno, ve všech zemích přibývá pití piva a vína; ubývá pití kořalky v Norsku, Švédsku, Dánsku, Holandsku, Finsku a Kanadě.

3. Abych řekl něco o jméně – alkohol – pochází z arabského al-kehal, což znamená jemně utlučenou masu a z toho vznikl název alkoholu ve spiritusu a konečně pro alkohol ve všech ostatních nápojích.

Alkoholismem to se rozumí pravidelné a nadměrné užívání alkoholu, ne ojedinělé. Piják se vyznačuje tím, že své pití nereguluje žízní. Normální člověk jí, když má hlad a až má hlad. Ale s pitím je to jinak; lidé nepijí až mají žízeň, nýbrž pijí bez skutečné potřeby, ze zvyku, obyčejně tenkráte, když to, co před tím vypili, ani ještě nestrávili. Když jsem dorůstal, rozuměl se pijákem kořalečník; dnes je pojem širší. Dnes pivaři jsou na témže stupni jako kořalečníci, slovo piják znamená také pivaře. Ba právě piva se nejvíce spotřebuje, pivo dnešnímu alkoholismu dává ráz. Spotřebuje se mnohem méně kořalky a vína než piva, nynější alkoholismus je pivařstvím. A tím je řečeno zároveň, že není alkoholismus jen ve třídách hospodářsky nejchudších, nýbrž také ve třídách bohatších i bohatých.

4. Pro pití, a pro pití nemírné, uvádějí se, jak to každý slyší a ví, nejrozmanitější důvody. Říká se zejména o víně, že sílí, že práce a námaha vyžaduje posilnění alko-

holem. Jiní zase říkají, že víno je medicína (druzí to říkají zase o pivě a kořalce), že potřebny jsou pro zdraví.

Někteří říkají: pivo je výživné, zase jiní: alkohol hřeje, v zimě je třeba se trochu oteplit. Jiní zase říkají: náš moderní život, ten neklid a práce, přilišný chvat, vyžaduje nějaký stimulans, něco dráždivého, sice by člověk nemohl tolik pracovat, jak se na něm žádá. Člověk musí mít radost ze života, musí požívat, nepití je askese. Nepití je proti přirozenosti lidské. Člověk nic neužije, já chci něco užít, když nepracuji. Jiní to formulují: život potřebuje trochu poesie. Člověk musí mít nějaké iluse, když se pije je fantasie činnou. A toho je třeba, tím se zapomíná na strasti a trampoty. Konečně se říká: společnost toho vyžaduje, přátelství. My se sejdem v hostinci, tam si člověk s kamarády pohovoří, osvěží se lépe než v kostele. Kostel je jeden a hostinců je deset, jest jich tady třeba více než kostelů. Potřebujeme alkoholu, abychom si po práci odpočinuli. Pro dnešek je pití nutné. Alkohol sílí, dává si odpočinouti, člověk zase může tím více a usilovněji pracovati.

To asi jsou důvody, které slýcháme pořád. Jsou správny a do jaké míry? Všechny tyto důvody můžeme, chcete-li, velmi dobře zkoušeti na obyčejných jevech kolem sebe. Jen prosím se dobře podívejme, je-li např. pravda, že ti, kteří pijí, že sílí, že mají radost atd. Nevidíme naopak napořád, jak lidé pitím slábnou na těle i na duchu, jak ničí sebe i svou rodinu – a to, že jsou radosti životní? Jsou, pravda, z pití také radosti, ale jaké a jak draze placená!

Od nejstarších dob je známo, že atleti a ti, kteří provozují sport se musí zdržovat pití. Sportovní training je do velké míry protialkoholický. Tedy nejsilnější lidé, kteří chtějí svou sílu prokázati, nesmějí píti; to přece ukazuje, že s tím sílením alkoholem to vypadá špatně. Každý, kdo jezdí na kole ví, že požívání alkoholu zle působí na nohy.

Všechny vojenské správy dosvědčují, že na velikých vojenských pochodech vojsko, které pije, méně vydrží než vojsko, jenž se alkoholu zdržuje. Nejedna ruská porážka v poslední době namnoze byla přímo zaviněná alkoholem vůdců a vojska. Rusové pijí, kdežto Japonci pili mírně a některé oddíly vůbec ne. Proto vojenské správy např. ve Francii dávají mužstvu kávu. Vůbec je důležito, že vojenská správa a právě ta, jest protialkoholická, poněvadž chce mít silného vojska – vojenským správám nebude nikdo vytýkat asketičnost!

Také na loďstvu se vyžaduje od námořníků, aby se zdržovali pití. Anebo takové zajímavé poučné případy. Expedicím k točnám se daří na základě protialkoholickém. Nansen to v poslední době vyzkoušel na sobě i na svém mužstvu. Nepili pro teplo alkoholu, nýbrž pili různé ovocné šťávy a Nansenova výprava dodělala se úspěchů velikých. A tam je hodně zima – lidé přece nepili a osvědčilo se to. A zase naopak v horkých krajích žádá se, aby vojsko i přistěhovalci nepili lihovin; zjistilo se, že ti vojáci slábnou a padají, kteří pijí lihoviny. V indické armádě anglické je mnoho vojáků, co nepijí. Podobně stoupání na vysoké kopce a hory se děje bez pití. V některých železářských podnicích dělníci nepijí, aby snášeli horkost. Ve správě železniční některé společnosti nepřijmou člověka, který pije, nebo se musí zříci alkoholu. A je dosvědčeno, že takové dráhy jsou přesnější a bezpečnější.

Já pravím: to jsou fakta, která může každý pozorovati, o nich se můžeme sami přesvědčit. A opakuji, nerozhodují tu pohnutky a důvody mravní a ideální, nýbrž praktické; chtějí mít silné vojáky, chtějí co nejvíce vydělat atd. Proto chtějí mít dělnictvo a úřednictvo, které nepije. Všechna tato fakta dosvědčují, že tyto uváděné argumenty pro pití nestačí.

5. Novější vědecké bádání o alkoholu nás přesvědčuje a poučuje o tom s naprostou jistotou. Alkohol je v pravém smyslu jed a nic jiného, ruší a ničí organismus. Důkaz máme ve vlastní zkušenosti. Každý, kdo začal pít, napočátku, než si zvykl musel si právě zvykat, to jest musel překonati přirozenou nechuť k lihovinám. Zvykem a cvikem lihoviny snese. Jak si člověk na něco zvykne, a kdyby to bylo já nevím co, pak stává se zvyk druhou přirozeností. Avšak každý, když mu po prvé dali nápoj kvašený, alkohol, nesnese ho. Stane se nejednou, že člověk, který najednou mnoho vypije, se svalí a je na místě mrtev – otrava alkoholem. To se může stát i při malých dávkách dle konstituce.

Dělají se vědecké pokusy na rostlinách, na zvířatech. Když dáte trochu alkoholu na rostlinu, bledne, usychá a dáte-li více, i když ji zalíváte zahyne úplně, zemrě. A stejně zvíře. Slabší zvíře zemře hned po slabší dávce. Silnější zvíře zemře při silnější dávce. Ovšem i zvíře se dá vychovat k pijanství – po trošce si zvyká a stává se alkoholikem. Tento zhoubný vliv alkoholu na organismus je venkoncem: dáte-li do vejce jen malinko alkoholu (stačí i pára z alkoholu) jsou kuřata, která se vylíhnou, zmrzačena ve většině případů. Alkohol skutečně, jak se dá ukázat na všem, co žije, je jed, který ničí organismus a život.

A rozumí se: alkohol ničí napřed nejjemnější částky organismu, zejména mozek a pak části hrubší; organismus se postupně ničí tím, že alkohol všude vniká, až konečně celý organismus jest prosycen jedem a otráven.

Působení alkoholu fysiologické na lidský organismus se jeví takto: rušivý vliv alkoholu jeví se především při trávení. A tu máme hned vědeckou opravu ohromného omylu: lidé totiž říkají, že pijí, aby lépe trávili. Avšak je fakt, že už jedna sklenice piva trávení zpomaluje. Potrava se nevyužívá tak, jak by se žaludkem využila, kdyby zůstal bez alkoholu. Alkoholem se chuť k jídlu zeslabuje, nastává tučnění, proces to degenerační. Krev pitím vodnatí, alkohol v krvi ničí krevní tělíska (červená i bílá). Alkohol vniká do celého těla a porušuje a ničí napřed nejjemnější buňky nervové, postupně kazí ostatní. Cévy slábnou a celý oběh krve je slabší; alkohol neobživuje, naopak po počátečním podráždění umrtvuje. Dýchání je rychlejší, ale povrchnější. Teplota se zvyšuje zdánlivě, alkohol rychle se stravuje, spálí, a to dá z počátku pocit, že otepluje, ale on velmi rychle uniká z rozehřátých cév a potom ochlazuje tělo, a tak konečný účinek je ochlazení, nikoli oteplení. Alkohol tudíž také nesílí, naopak při práci obtěžuje, ztěžuje zejména těžkou práci. Alkohol konečně také není potravou. O pivu pořád se říká, že je tekutým chlebem, ale ani to není pravda, výživnost piva je nepatrná. Pivo je pětkráte dražší než housky (houska za 4 hal. je alespoň tolik výživná jako půl litra piva). Jedním slovem fysiologické účinky alkoholu jsou pravým opakem toho, co obecně jsme posud pokládali za pravdu.

6. Alkohol je velmi často příčinou mnohých a různých neduhů a nemocí. Pochopitelně, že tou cestou, kterou se dostává do organismu, jeden orgán za druhým nemocní. Ústa a hrtan jsou na první ráně, pak žaludek a střevo; vznikají v těchto orgánech různé katary, záněty, pak ledviny (zánět, scvrknutí), srdce onemocňuje rozšířením a ztučněním; krev pijáka je slabá a vodnatá – dostavuje se bezkrevnost. Nastává kornatění cév, vény též degenerují, játra trpí, nejdříve a nejčastěji se zvětšují do jisté míry, pak nastává scvrkání. Stejně slezina trpí a nepřímo i plíce. Vznikají dále různé nemoci: ztučnění (důkaz, že látky se špatně vyměňují a vyměšují), dna (suché lámání), takové diabetes atd. Ještě nemoci kožní (furunkuly – jedovaté vředy) a jiné.

Jak silně ruší alkohol, velmi často lze pozorovati na zraku; jest konstatováno i náhlé oslepnutí po požití velkého množství alkoholu. Bylo zjištěno u železničních dělníků a úředníků, že alkoholismem ztrácí se pocit pro jisté barvy a dnes společnosti železniční zkoušejí, zdali zřízenci správně rozeznávají signály barvy. Vůbec chorobnost pijáků je větší než nepijáků.

Piják každý, zejména nemírný, ztrácí zdatnost (sílu odporu) proti nemocem. Piják trpí více každou nemocí, není tak snadno léčitelný a některé nemoci se tím rozšiřují, že právě lidé pijí (cholera, tyfus, tuberkulosa). Třikrát tolik souchotí je u pijáků než u lidí nepijících a střídmých. Každá nemoc je u pijáků intensivnější, průběh nemoci je horší. V nemocnicích bez alkoholu jsou lepší výsledky léčby než v nemocnicích, kde se nemocným dává alkohol. Piják nesnese horko a zimu, snadno se nastudí, snadno se otráví jinými jedy, také rakovina a syfilis se mezi alkoholiky snáz šíří.

Bylo např. pozorováno na vojácích a dělnících v továrnách, že ten, který pije, nesnáze snese poranění a operace. Nejen chorobnost, ale i úmrtnost lidí pijících jest větší; ten kdo více pije, nežije tak dlouho, jako ten kdo pije méně. Rozumí se, že mohou být a jsou výjimky, ale obecné pravidlo jest, že alkoholik nežije tak dlouho. To je už známo, že pojišťovny berou od pijáků větší premie; zisk z abstinentů je větší, proto se těm, kteří nepijí dává rabat. Bylo konstatováno že v pondělí, nebo v den po některém svátku se stává nejvíce úrazů, poněvadž se den před tím pilo. Neděle – den Páně –, není den Páně a modrý pondělek je pondělek černý.

Kde je hnutí proti alkoholu, např. v Norsku, tam může docela statisticky konstatovati ubývání sebevražd a zločinců. Ve Švédsku pozorovali, že lidé nepijící stávají se vyššími. Alkoholik se scvrká, poněvadž celé tělo degeneruje; člověk nepijící alkohol mohutní. Nejen nemoci fysické, ale i nemoci duševní, choromyslnost, zapříčiněny jsou alkoholismem. Delirium tremens jest ovšem charakteristické pro pijáky. Ostatní formy choromyslnosti alkoholiků jsou častější. Alkohol do mozku velmi rychle vniká, otravuje mozek a nervy. A tak je opilost sama sebou jakousi nervovou nemocí, např. padoucnice je zapříčiněna pitím a snad tři čtvrtiny lidí trpících padoucnicí pocházejí z rodičů alkoholiků.

Recidiva u alkoholiků častější, snáze se psychosa vrací u pijáků než nepijáků. Také sebevražednost je do veliké míry zapříčiněna pitím; piják je náchylnější k sebevraždě. Alkohol, jakožto jed, každý organismus rostlinný, živočišný i člověka porušuje a ničí. Pití je smrt po částech. Piják smrt uspišuje, uměle, chemicky; pijanství je mravní sebevraždou, sebeubíjením, alkoholismus znamená říši smrti.

7. Zhoubnému a umrtvujícímu působení na orgány fysické odpovídá vliv alkoholu na celý život duševní. Alkohol, co do činnosti rozumové, všechno otupuje; nejenom že jednotlivé smysly jako zrak zeslabuje, činnost smyslů se znesnadňuje a zpomaluje a vôbec celá rozumová činnost je alkoholem zeslabována. To se dá dokázati experimenty, např. lidé, kteří se napili, nedovedou tak rychle číst jako ti, kteří se nenapili. Po malých dávkách alkoholu můžete konstatovati, že není člověk tak přesně chápavý jako ten, který nepil. Jest řada zkušeností vynikajících lidí, jež dosvědčují, že jaktěživ nepřišla jim šťastná myšlenka vědecká, když se napili. Hemholz, slavný fysik, výslovně to o sobě konstatuje. To platí pro myslitele, básníky i umělce; je omylem, že vínem se podněcuje tvořivost a fantasie – tvůrčí činnost pitím se nezdokonaluje, nýbrž podlamuje. Nejen rozum, také cit se pitím otupuje a ohrubuje, ale i vůle se stává slabší. Zdánlivě energie pitím roste, to je klam zeslábnuté soudnosti, ve skutečnosti člověk pitím moc nad vůlí ztrácí, jak stále a stále může pozorovati.

8. Tato degenerace života duševního má přirozeně následky v celém životě mravním. Že se pitím otupujem to znamená, že láska k bližnímu, soucit jest zeslabován a otupen, a tím základ vší mravnosti jest podlomen. Piják ztrácí cit pro povinnost, energie slábne, piják se stále obelhává, že se napraví, ale padá stále hloub a níž. Piják se stává egoistou, nedůvěřivým, nervosním, podrážděným, brutálním proti druhým a ukrutným.

Není nejmenší pochybnosti, že alkohol, určitěji řečeno, hospoda ruší život rodinný. Kdo to nevidí, ten prostě to vidět nechce, chce být slepým. Muž, otec, rodině se odcizuje hospodou, on sám i rodina jeho trpí nejen hospodářsky, ale také mravně. Piják zanedbává děti; piják propíjí život a zdraví nejen svůj, ale ženy i dětí, nedostává se peněz na chleba, na léky, rodina chřadne a mře. Úmrtnost v rodině pijáka je přirozeně veliká. Alkoholismus ohrubuje a zbrutalisuje styky muže a ženy; alkohol podněcuje pud pohlaví a svádí na cesty nepřirozené; nepřirozené zločiny pohlavní pocházejí z veliké míry z pijanství. Láska muže a ženy se pitím znehodnocuje, zhrubuje. Alkoholismus a prostituce se navzájem podmiňují a podporují a prostituce kazí a ničí rodinný a život vůbec. Alkoholismem se zločinnost zvyšuje. Konstatovali mnozí právníci v různých zemích až 90 % trestních činů zaviněno jest alkoholem buď přímo nebo nepřímo. Chronický alkoholismus je nebezpečnější než jednotlivé opití, stálým pitím se stává člověk bezcitným a surovým, ke zločinům, zejména ke zločinům proti osobám, příchylným. Hospody a trestnice mají blízký vztah. Také zločiny často v neděli (podobně jako úrazy) se vyskytují. Neděle je skutečně den alkoholu. Tím, že rozum, cit, vůle pitím se zeslabuje, mravní výsledky pro jednotlivce i pro rodinu nemohou být než zlé.

9. Alkoholismus je zhoubný tím, že jeho zlé účinky z rodičů přecházejí na děti. Alkoholismus je dnes vedle prostituce příčinou degenerace celých národů, států, rodin a jednotlivců. Degenerace doslova znamená, že se rodí lidé slabí a neduživí. Již na vejce působí alkohol rušivě, vylíhnou se menší kuřata a v mnoha případech zmrzačeně. Dělaly se pokusy na mladých silných psech; mládě psů přivyklý na alkohol, v ohromné většině byla degenerována, buď osleplá nebo nějak zeslabena nebo přímo až zmrzačena. Statistika dokazuje, že jen 20 % potomstva takových alkoholisovaných zvířat zůstalo zdravých; kdežto od zdravých zvířat obyčejně je 94 % zdrávo. Podobně jest u člověka; děti na sobě pociťují alkoholismus rodičů. Degenerace alkoholická zjevuje se v rozmanitých formách. Dítě má po rodičích, zvláště, když oba rodiče pijí, náchylnost k pití. Děti alkoholiků jsou slabší a snesou alkohol špatněji, potomci pijáků rychleji se pitím ničí. Dále alkoholismus rodičů v dětech se projevuje neurastenií, slabomyslností, hysterií, padoucnicí a vůbec v různých slabostech duševních a tělových zároveň. Degenerace alkoholická se jeví dále ve špatných zubech; neschopnost mnoha matek ke kojení lze v mnoha případech odvodit z toho, že byli rodičové pijáci. Tuberkulosa se zjevuje v dětech z rodičů alkoholických. Velmi důrazně se musí upozornit na hrozný zvyk sňatky slavit pitím. Dítě zplozené v opilosti často pyká za nerozum a nemravnost rodičů. Snad tři čtvrtiny i více zplozených v opilosti je nějak vadných. Ovšem je třeba upozornit na to, že se dědění nesmí brát čistě mechanicky, jako by už každé dítě alkoholiků bylo k degeneraci odsouzeno. Budou výjimky. To, co mnozí lékaři odvozují od dědění, jest část z výchovy. Dítě vidí, co otec, co matka dělají a dělají to po rodičích. Velmi často dítě rodičů pijících přichází k úrazu, zmrzačí se a onemocní nepéčí rodičů. Děcko zůstává ve zlém ovzduší, naučí se záhy pít, a tím se ničí. Přesto musíme prohlásit, že alkoholismus a prostituce jsou nejúčinnější příčinou degenerace.

10. Sociální a politické účinky alkoholismu jsou dány tím, co řečeno o účincích mravních a fysických. Byla jednou doba, kdy se mluvilo o kořalečnících, jako by jen ten prostý člověk byl opilcem. Ta doba minula. Vidíme dobře, že pivař není o nic lepší než kořalečník, ba horší. Pivař je velmi často z řad inteligentních. Lékaři sami, advokáti, spisovatelé, umělci, učenci – všichni rozhodují řady opilců; jest sice rozdíl mezi kořalkou a pivem, dokonce mezi kořalkou a šampaňským, ale pivařství a vůbec všechno opilství je škaredé a zlé. Často ti „jemní" pijáci jsou horší. Už jsme ostatně o pivařství mluvili. Očekávalo se kdysi a říkalo se, že pivo zatlačí kořalku, ba doporučovalo se lidem, aby pili pivo, že nechají pak kořalky. Tohoto omylu se dávno soudní lidé vzdali. Kdo se naučil a zvykl pít pivo, naučí se pak i píti kořalku pod všemožnými omluvami a záminkami, např. na lepší spánek, na přiostření chuti, spravení žaludku atd. Veliký spor byl a dosud je, zdali alkoholismus není následkem chudoby a bídy.

Velmi často se říkalo, a posud říká, že jen tam se lidé alkoholisují, kde je příliš malý plat, kde jsou hmotné poměry zlé, že se lidé opíjejí z bídy a nouze, jakoby ze zoufalství. Pravda jest, že člověk špatně placený snadno se dostane ke kořalce už proto, že vidí špatný příklad párů pijících také. Jak to musí působit na chudinu, vidí-li hostince plné inteligence: chudoba často příčinou alkoholismu bývá, ale ve většině případů je alkohol příčinou chudoby. Ten, kdo pije, ochuzuje sebe sám, neušetří nic, nežije v rodině a odcizuje se jí, zapomíná na potřeby rodiny, cítí potřebu ukojit svou náruživost a na konec musí upadnout v hospodářskou bídu i s rodinou. Vůdcové socialističtí dr. Adler, poslanec Hybeš vidí pravdu, horlivě varují dělnictvo před pitím. Dělnictvo má přímo povinnost vzdát se pijanství, ovšem ve svém zájmu. Opilství je otcem chudoby a nesvobody. Už v řeckém zákonodárství Likurgos ve Spartě, aby si snáze udržel podmaněné kmeny, měl je k pití; věděl, že národ pijanů je národem otroků!

Politická, náboženská svoboda je nemožna tam, kde se pije. Jen střídmý člověk je pánem sebe a obhájí si svou svobodu před jinými. Národ židovský, roztroušený mezi křesťany, národ, kterým se opovrhovalo, kterého nepřipouštěli a dosud nepřipouštíme k mnoha hodnostem a zaměstnáním, národ ten slyne svou střídmostí. Udržel se do velké míry právě tou svou střídmostí.

Alkoholismus je proto venkoncem nepokrokový, zdržuje pokrok zdravého vývoje, udržuje ve starých názorech a předsudcích. Dnes ještě celá politika je hospodou. Stát udržuje se daněmi z kořalky a lihovin. Ten tak zvaný křesťanský, právní stát a držící jej církev schvaluje alkoholismus, ba přímo jej posvěcují tím, že stát dává koncese na hospody jako na ostatní živnosti.

Já jsem letos slyšel v Gdaňsku pěkné, ale hrozné slovo. Tam řekl jeden duchovní, když mluvil o boji Poláků a Němců: Budoucnost patří tomu národu, který bude méně píti. A je tomu tak. Národ, který více pije, podlehne tomu, který je střízlivější. Budoucnost každého národa a zejména budoucnost národa malého visí na tom, aby nemírnost, aby pití přestalo. Každý národ pitím ničí sám sebe.

11. Hnutí proti alkoholismu, které teď všude u prozíravějších národů se šíří, začalo prakticky napřed na základech náboženských a mravních. V Americe např. ženy přišly před hospodu, kde byli muži, a tam se modlily za ně. Takovým a podobným způsobem vedla se agitace a dosti s úspěchem.

V posledních letech také medicína a celá věda donucena zabývati se touto otázkou, a tak vzniká samostatná věda o alkoholismu a co s ním souvisí. Vědeckou prací jsme zjistili, že alkohol není tím, co jsme v něm chtěli vidět. Obzvláště je cenné poznání, že

i mírné pití je škodlivé. Pojišťovny ve svých tabulkách zjišťují, dosvědčují, že i mírné stálé pití škodí a život zkracuje. Děti i mírných pijáků dědí zlé následky. Ale řekněme si, kolik je lidí, co pijí mírně? Docela klidně můžeme povědět, že jich bude sotva jeden na tisíc, každý více méně bude nemírný. Proto povídám, nepočítám s mírným pitím, neboť „pití" je pít nemírně. Jak tedy máme čelit hrozivé degeneraci alkoholismem? Jediná možnost je zdržeti se úplně pití! Je to možné a snadno možné. Je pověra, že se musí odvykat po troše; ne, rázem se může přestat pít a neškodí to zdraví nijak. Zdravému názoru překáží to, že veliká většina je pro pití, a že se z nepijáků dělají vtipy. Ale nesmíme se bát začít být střídmými.

Dělají se úsměšky, vtipy na ty, kteří nepijí, protože většina lidí pije. To jest přirozeno. Když malá minorita začíná něco, veliká majorita sa na to dívá vždy s posměškem. Ale i ty posměšky mizí a já v nich cítím vždy kus přiznání. Těch úsměšků se nemusí nikdo bát, člověk se nemusí bát být v minoritě. To bylo vždy a všude. Minorita začíná pokrok a postup. Nepokrok je v té veliké mase, která dělá to, co dělali otcové. Je známý důvod pro kouření a pro pití; budeš spořiti na kožich, ale shoří ti a nebudeš mít zase nic. Avšak jen trochu počítejme: nezámožný člověk snadno denně propije 20 krejcarů. To je do měsíce 6, do roka 72 zlatých. Za to by již dostal 4 kožichy a 4 kožichy mu neshoří. Pije-li od 20 do 60 let, tedy 40 roků měl by 160 kožichů, a tedy by mu ještě 159 kožichů zbylo, když mu jeden uhoří. Propije-li alkoholik ročně 200 zlatých, měl by za 40 let 400 kožichů; neobstojí žádný důvod, jenž se pro pití uvádí, bez pití život v každém ohledu jest krásnější. Člověk nepijící, který má svěží všechny smysly, uvidí tolik krásného v životě, přírodě, společnosti, ve své práci, o čem se mu ani nezdálo, pokud byl ve své alkoholické mlhovině.

Nejsem hlasatelem askese, nemusíme být i černohlídy. Jsme-li jimi, tož proto, že se pije a že vidíme ty zhoubné následky. Jakápak je to radost ze života, když jednotlivec, rodina, národ degeneruje? Je velkým úkolem doby, abychom měli hodně radosti. Avšak alkoholem jim nemáme, naopak, vidíme kolem sebe bídu, hrůzu, smrt! Ovšem musí se o tom přemýšlet, jak se radovat. Posud se velmi jednostranně káže „modli se a pracuj", ale málo se staráme o to, jak naložit s časem, kdy nepracujeme. Neděle, svátky, národní slavnosti – posud jen v pití vidí největší oslavení a krácení chvíle.

Avšak i v tomto nastává náprava – lidé pokrokoví počínají o tom přemýšlet, jak naložit s prázdní, jak užívat svobodný čas, jak odpočinout od práce. Poznáme, že alkohol je nepřítelem i práce i odpočinku, poznáme, že alkohol nesmí nadále kazit náš volný čas, neboť je nepřítelem člověka a nepřítelem zlým, nejhorším.

Řekne se: Proč všichni národové, tak celé lidstvo, tak mohlo se dostat k alkoholismu? Máme tu, a ne bohužel jediný případ, jak nejen jednotlivci, nýbrž celí národové se mohou mýlit. Národové se mýlili nábožensky: co bylo náboženských sporů a bojů! Co to stálo krve, než lidé poznali a uznali, že náboženství nevyžaduje, aby se lidé jiného přesvědčení ničili a stejně vymaňujeme se jen zvolna a s namáháním z jiných a rozšířených předsudků politických, sociálních a národních. A stejně při jídle a pití byly a jsou mylné a špatné názory a mnohé pověry. Máme pořád ještě mnoho pověr a jednou takovou pověrou je alkoholismus. Lidstvo ve svém postupu ku světlu prošlo také touto pověrou. Jakmile člověk pozná, že je to pověra, jakmile se o tom vědeckými důvody přesvědčí, že alkohol není potrava, že alkohol nesílí, že alkohol neotepluje, že alkohol nás nevzpružuje ku práci, že alkohol ničí ducha i tělo jednotlivce, rodin, stavů, tříd a celých národů – pak pravím, je povinností vzdát se pověry alkoholické.

Když vidím, že mně věda neúprosnými experimenty všecky staré důvody pro pití vyvrátila, pak jest každého poctivého člověka povinností, aby co nejširším kruhům tyto

vědecké důvody uváděl ve známost. Proto já jsem dnes chtěl zde ukázat dnešní stav otázky. Já nezatracuji, nekáži, fakta mluví sama. Musí se konečně již u nás vystoupit proti degeneraci alkoholem; dnes je zejména povinností uvědomělého, vědecky myslícího a vědě důvěřujícího medika, právníka, duchovního, učitele, vůbec každého uvědomělého člověka hlásat slovem i skutkem, že v zájmu každého národa a zejména národa našeho českého jest: alkoholismu se zbavit!

Z archivu PhDr. V. Capponi vybral a zpracoval PhDr. T. Novák, Brno

NA POMOC PRAXI

NIEKOĽKO ÚVAH NAD ZÁKONOM O OCHRANE PRED ALKOHOLIZMOM A INÝMI TOXIKOMÁNIAMI

Od prvého júla minulého roku nadobudol účinnosť zákon Slovenskej národnej rady č. 46/1989 Zb. o ochrane pred alkoholizmom a inými toxikomániami. S výnimkou jedného ustanovenia (§ 16 zákona č. 120/1962 Zb. novelizoval Trestný zákon č. 140/1961 Zb. tým, že ho doplnil o trestný čin nedovolenej výroby liehu (§ 194a). Toto ustanovenie môže zrušiť len Federálne zhromaždenie ČSFR) zrušil zákon č. 120/1962 Zb. o boji proti alkoholizmu. Nový zákon priniesol rad čiastkových zmien a nových úprav – v podstate však oproti predošlému stavu zásadne novoupravil iba otázku iných toxikománií (vrátane fajčenia) a možnosť ukladania pokút organizáciám a občanom. Hoci táto nová úprava sa pripravovala od roku 1973, nesplnila očakávanie. Jej pozitívne zmeny nevyvážili iné legislatívne nedostatky. Aj na príklade tohto zákona možno totiž potvrdiť neraz (najmä v súčasnosti) kritizované podceňovanie štádia prípravy a schvaľovania právnej normy. Princíp zákonnosti to nie je totiž iba prísne a presné dodržiavanie právnych predpisov (tzv. aplikácia práva), ale najmä jemu predchádzajúce štádium tvorby práva.

Zmieňujem sa o tom práve preto, že krátko po nadobudnutí účinnosti zákona č. 46/1989 Zb. sa v praxi plne potvrdila obava vyslovovaná ešte v legislatívnom procese, že niektoré ustanovenia nového zákona sú prinajmenšom nepresne formulované a že niektorá problematika nie je precízne upravená. Výsledkom toho je, že najmä ministerstvá zdravotníctva a sociálnych vecí oboch republík, ale aj iné orgány (napr. prokuratúra) denne dostávajú rad žiadostí „o výnimky zo zákona", alebo o usmernenie a správny výklad jeho ustanovení. K niektorým problematickým otázkam aplikácie citovaného zákona zaujala stanovisko aj Generálna prokuratúra SR.

Považujem za potrebné a užitočné stručne sa zmieniť o niektorých z nich.

1. Zákon č. 46/1989 Zb. v § 4 ods. 1 písm. a), bod 2, zakazuje predávať alebo podávať alkoholické nápoje, alebo inak umožňovať ich požívanie v zdravotníckych zariadeniach a v zariadeniach sociálnej starostlivosti.

Na toto ustanovenie ako prvé reagovali niektoré kúpeľné organizácie tvrdiac, že vo svojich objektoch – teda zariadeniach – sa prevádzkuje aj obchodná činnosť. Kúpeľné organizácie časť priestorov prenajali rôznym organizáciám, ktoré v nich zriadili obchody, bufety, jedálne a kaviarne, v ktorých sa predávajú alebo podávajú alkoholické nápoje.

Cieľom uvedeného zákazu je však zakázať požívanie alkoholických nápojov v tých priestoroch, v ktorých sa poskytuje liečebno-preventívna starostlivosť, pretože to by bolo